

מסורת הש"ס

(א) [ב"ק לג: א] (ג) לקמן נג. וש"מ. (ד) [ב"ק יא: ג]: "ב"ב" (מז:). (ו) פסחים פ"ח. מוגבה ג' ב"ב. יב. ע"פ. פ"א מ"ג ערכין (ג). י"א ור"מ. (ו) ס"א מסורין. (ז) ד"ה מנרשה בגט, (ח) [קדושין כ: א].

גליון הש"ס

גמ' אבי שפיר נאה. גנדה דף יט ע"ב קרי ליה דמי ורדינעה ע"י פרטיי שס: רש"י ד"ה ויאמר לו ב"י על בניו. קסה לה הא קי"ל דעבד הכא על בת ישראל הולד כפר אלא להרביע פוסקים פגוס לכהנה ולמאי נקט רש"י בניו ולא כפשוטו דרואי לנו עליו שפסול לבא בקהל יהא עבד ומאי אולמא בניו ממנו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' עולא אמר וי' וכותב עבד שטר:

מוסף רש"י

במזיק שיעבדו של חבירו. קרקע המשעבדו נאמר להמירו (ב"ב גז:). אמר שפיר נאה. אמי ורדינאה, נאה טורח, ונגיעין קרי ליה אמי שפיר נאה (נדא יט:). תקנתא את רבו. שאני משפיר כלום מן (פסחים ט"ח). ואת עצמו לא תקנתא. מה הא עליו (שם) כל תקנת רבו כחן היא כלל תקנת העבד אין כחן, אם נתקן כמשפט הממון לא נתקן בפריה ורביה (תרגיב ג:). לישא שפחה אי אפשר. מפני גז' המירות שנו (שם) דלד מירות אסור נהי דמכר (דברים גג) לא יהיה קדש, לא יכב איתמא אמה (פסחים ט"ח).

מוסף תוספות

א. [ד] ליכא למיחש להכי, ומפקיע מידו שבעדו כמז קדש. מוס' תמנות ט': ד"ה תקומה. ב. אי כרב דאמר שורת הדין אין העבד חייב כלום, לא תחוקם. ש"ת. א. אשכחא דמהאית שעתא הוה ברשות המלוה ויהא חב בלה לשהורו. מוס' ה"ה"ש. רוב צריך לפרש כדברא. ג. כיון דהבטא זימניה ולא פריעה אילאי מילתא דכי אקדיש. רש"י. ו. הלכך, אפי' לאבי דאמר למפרע הוא גובה כיון שרובא לפרעו בזמנו ולא בא לידי טירפא אין לו למלוה עבדו כלום. מוס' ה"ה"ש. ו. ואפי' קאמר שהוא משוחרר מטעם שהורי יצא עליו שם בן חורין. רש"י. ע"י רש"י שגמלא את ה"ה"ש. ז. וא שהכניס לו שום משלו. מוס' ה"ה"ש. ח. דפליגי ר"י ור"ל. מוס' ה"ה"ש. ט. אם קיים פריה ורביה. מוס' ה"ה"ש. י. ואם היו לו בנים בעבדותו ונשתחרר מוס' קיים פריה ורביה. מוס' ה"ה"ש. יא. ומה"ט מייחז קרא דרשבת יצרה ושיבקי קרא דפרו ורבו. מוס' ה"ה"ש. יב. רש"י שפחה או בת חורין. מוס' ה"ה"ש. יג. רביעית הערוא מיעקר הלאו, ורשעה לא מיקיים. מוס' ה"ה"ש. יד. ורבות שני נהוג ויכל ועבד עבד, דכפרישית לעיל (לה) ד"ה בזמן) גבי פרוכדול. מוס' ה"ה"ש. טו. ולא אמר דאחי צד חמור ומשתמש בצד טוס. מוס' ב"ב יג. ד"ס טוסין. טז. טעמא משום קדשו. מוס' ה"ה"ש.

ויאמר לו עבדי אסה. ויזילא לנו * על בניו: **אלא המשחרר כותב שטר** לבעל חובו על דמיו הואיל והזיק שעבדו ישלם לו: **אין העבד חייב כלום במצוא**. הנהוגות בזני חורין יותר מבעבדים שלא היה קניו לו ולא יכול לשחררו: **על דמיו**. העודפים על החוב: **אינו כותב**. אין עבד כותב לו שום שטר

דמאי עבד ליה איזו לא גרס ליה

ולא מיד: **אלא משחרר כותב**. לו

שטר על העודף: **היזק שאינו ניכר שמים היזק**. ולתנא קמא לא שמה היזק לפיכך אין לנו לחייב את המשחרר אלא העבד לפי הנאמתו מן השחרור: **שני רבו קרים ליה**.

תנא דמתי בתמיה דקמתי כופין את רבו ומוקמת לה דברו שני: **משחרר קרים ליה**. מי היו שחרורו שחרור: **ושטפה נהר**. וסב כל השדה וגוף הקרקע מקולקל שהמים נאפין עוד לעולם עליה: **שפיר נאה**. כך כתיבו: **לא יהא לך פרעון כו'**.

אבל אמר לו אס לא פרעמך גבה מזו לא קמה ליה ברשותיה ולא אדעתא דידה לחודה אחפיה ואינו חייב באחריותה וגובה משאר נכסים: **גוזין משאר נכסים**. כלומר אס ירצה מוכר את אלו וסן גוזין מן השאר: **אינה גובה משאר נכסים**

לפי שאין דרכה של אשה לחור על בתי דיני. כלומר דווקא הטיילה אחריות כתובתה על שדה זו וע"מ כן נשאת ולא שיהיה כל נכסיו אחראין לה ולא מדע על איזה לחור מי קנה ראשון ומי אחרון ומתטכך לדון עס כל אחד ואחד: **בתנאי' מי שאניו עבד כו'**. כגון שהיו ב' אחין או ב' שותפין ושחרר א' את תלכו: **תקנסא את רבו**. שאני חסר כלום: **לישא שפחה אינו יכול**. מפני גז' מירות שבו: **נת**

ולכתובת אשה גובין משאר נכסים רשב"ג אומר בעל חוב גובה משאר נכסים **אשה אינה גובה משאר נכסים** שאין דרכה של אשה לחור על בתי דיני: **בתנאי'** מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו ואת עצמו לא תקנתא ל"ישא שפחה אי אפשר שכבר חציו בן חורין

השולח פרק רביעי גיטין

מא.

דאילו לדידה שרי כיון דאין מתכוין אלא להפקיע שיעבודה אבל היכא דמיתסר אכולי עלמא כגון מיתנא וקדש דקדושא הגוף לא אלמוה לשיעבודיה * וא"ת ולאציי דלמר צפ' כל שעה (פסחים דף לא). דלמפרע הוא גובה היכי משני למתי' דהכא^ב דכדרכא לא מני

לשנויי דאציי לית ליה דמפקיע מידו שעבוד כיון דסבר דלמפרע הוא גובה^ג וכעולא נמי לא מני לשנויי דקאמר שורת הדין אין העבד חייב כלום בזמנות ולאציי דלמר למפרע הוא גובה אמרינן^ד דשפיר אקדיש ושפיר זצין ואפי' העבד שוה יותר מן החוב לכל הפחות חלקו משוחרר וי"ל דאציי מפרש כעולא וכגון דרואי הלוא לסלקו בזוי^ה וא"ת ואכטלא דפרסוה אמיתנא אמאי קנייה מיתנא הא אין יכולין לסלקה בזוי דהדין עמה א"כ מודה רבא התם דלמפרע הוא גובה דפס' כל שעה (שם דף לא). מפרש טעמא דרבה כיון דאילו הוה ליה זוי הוה מסליק ליה בזוי אשתכח דהשתא הוא דקא קני וי"ל דמכל מקום כיון דמשתמשין באכטלא לעשות זו כל חפסא ואס מכרוה לא טרפה מלקוחות ומסלקין לה בזוי אמרינן מכאן ולהבא הוא גובה: **במזיק שעבדו של חבירו קמיפליג**. וכגון דא"ל אין לך פרעון אלא מזה דלא גצי משאר נכסים דאי לאו הכי אמאי פטור הרי עדיין חייב לו חובו והא דלא מוקי פלוגמיהו דדינא דגרמי משום דלפי' מאן דפטר דדינא דגרמי אפשר דמחייב בזמין שעבוד חצרו כדמוכח צפ' המנתי (ב"ק דף לג: א): **בהיזק שאניו ניכר קמיפליג**. לנז דמוקי לה בשחרור רבו ראשון חשיב שפיר היזק ניכר אבל שחרור דרבו שני דלא הוי אלא מדכזנן חשיב היזק שאניו ניכר וז"ל דהאי היזק שאניו ניכר חשיב ניכר טפי מהסוה דפ' העניקין (לקמן דף ג). דהסת קי"ל דלא שמה היזק והכא קי"ל כרשב"ג דמשתנתו דשמה היזק: **גובין משאר נכסים**. כלומר אס רצה מוכר את אלו וסן

גוזין מן השאר: **אשה אינה גובה משאר נכסים** רשב"ג אומר בעל חוב גובה משאר נכסים **אשה אינה גובה משאר נכסים** שאין דרכה של אשה לחור על בתי דיני: **בתנאי'** מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו ואת עצמו לא תקנתא ל"ישא שפחה אי אפשר שכבר חציו בן חורין

גובה משאר נכסים לפי שאין דרכה אחר בתי דיני. פי' כגונט' דווקא הטיילה אחריות על שדה זו וע"מ כן ניסת ולא שיהיה כל נכסיו אחראין לה ולא מדע על איזה לחור מי קנה ראשון ומי אחרון ומתטכך לדון עס כל אחד ואחד ונראה דאס מכר מכרו בטל לגמרי דאפילו צעל עצמו שמכר יכול לחזור ולבטל המכירה דהכי אמרינן ביצמות צפ' אלמנה (דף סו:). גצי מכנסת שום לבעלה^א דתנאי מכרו שיהיה לפרנסה זה היה מעשה לפני רשב"ג ואמר הצעל מוציא מיד הלקוחות ופי' שס כגונט' מכרו שיהיה או זה או זה דאס מכר הצעל האשה מוציאה ואס מכרה האשה הצעל מוציא * ור"ת פי' דאפילו אס מוכר הצעל הוא עצמו מוציא דמתקן רצנן שלא יתקיים המחק כלל ובטל לאלתר שלא טרחה האשה לטרוח מהס דרשב"ג לטעמיה דלמר הכא שנין דרכה של אשה לחור אחר בתי דיני ולא דמי לשאר נכסים של צעל שהמחק קיים עד שחבא האשה וטרחה דהתם אין הכוונתה מיוחדת עליהן יותר משאר נכסים ואי איכא בני חרי לא גציא ממעבדי אבל הכא אפילו איכא בני חרי יכולה היא לומר לא שקילנא אלא הני שנתייחדו לי על כן הפקיעו נכמיה כח המוכר לאלתר שלא תהא צריכה לחור אחר בתי דיני וכן מוכח בירושלמי (יצמות פ"א ה"ב) דפליג ר' יוחנן ור"א כנכסי כאן צדול ר' יוחנן אמר מכרו אינן מכורין א"ל ר"א אולכין בתרומה מכחו ואת אמרת אינן מכורין והדר קאמר צמאי פליגון צמכרן לעולם או צמכרן לשעה ומסיק דלמירא דר"א כרצנן דלמרי הכא גוזין משאר נכסים ור' יוחנן כרשב"ג הוי כשמכרן לשעה אינון קיימין אבל מכרן לעולם דברי הכל אין * קיימין ומתיישב צהך פי' הקונטרס דהאשה שנפלו (כתובות דף פא: א): **ל"ישא שפחה אינו יבול**. * וא"ת אפי' יכול לישא שפחה הא אינו מקיים צכך פריה ורביה כדמוכח צפ' הבא על יצמתו (יצמות סג). ^א גצי היו לו בנים קודם שנתייגר ונתייגר^ב דלמר הכל מודין צעצד שאין לו חיים^ג וי"ל דאס היה יכול לקיים שבת כל דהו משום מאות פרו ורבו לחודה לא הוה כפינן לרבו דלא מתייבב עז כיון דלגוס הוא^ד וא"ת ולימא עשה דפרו ורבו ולימא לאו דלא יהיה קדש (דברים גג) ^ה וי"ל דהכא אפסר לקיים שיהיה על ידי כפייה ועוד דמי מיעקרא לאו לא מקיים עשה^ו אלא בגמרי ביהא דחויא להתעבד ועוד דצדידה ליכא עשה דאפסר מייפקלא אפשר לה כצוואא צה וא"ת ומכור עצמו צעבד עבד דע"ע שרי בשפחה^ז ואפי' אין לו אשה ובנים הא איכא למ"ד^ח דרבו מוסר לו שפחה כנענית וי"ל דלמר בצויהו נאך (צ"מ ע"א. ע"ש) גר ומשוחרר אין נמכרין צע"ע משום דצעינן ושב אל משפחתו וא"ת וישא חזיה שפחה וחזיה צת חורין כדלמרינן צפ' אותו ואת צנו (חולין דף עט). דפרדה שצצעה אין מרביעינן עליה אלא מניה^ט וי"ל דגצי כלאס לא אסר אלא חרי מיני והנהו הוו חד מינא אבל הכא^י אחי צד עבדות ומשתמש צצד מירות וא"ת וישא ממוזת דצד עבדות שרי צה דמתן צפרק האומר (קידושין סט). יכולין ממוזים ליטטר כילד ממור נושא שפחה וצד מירות נמי שרי צה דמתן פרק י' יוחסין (שס סט). חרורי וממוזי מותרין לצא זה צה וזי' וזי' דלמא צד עבדות ומשתמש צצ"א ישאנה צאיסור צלא קדושין כמו שצמור נושא שפחה וכמו לישא שפחה אינו יכול ואומר ר"ת דאין זו מקנה להרצות ממוזים צירשאל וא"ת וישא נתינה דחרורי ונתיני מותרין לצא זה צה צפרק י' יוחסין (שס) ועבד נמי מותר צה דלמרי' צפ' י' מותרות (יצמות פה:). ממוזת ונתינה לישראל איכא צינייהו למ"ד מפני שהוא מרגילה וזו היא מרגילתו פי' שיוכל צנה ליטטר על ידי שישא שפחה וי"ל דלע"ג דלסור צנה שפחה אינה חוששת צד שיש לו

טערה

מסתם שעבדו נכסים וי"ל דלהכי אחיזי אפוחית שאם לא מכרה וגם לא שטפה נהר ובא לגבות חובו כן חקיקע גובה ממנה ואע"פ שהיא עזיית ואינו יכול לדחותו אצל הבינונית אי נמי אם מת גובה ממנה ואין היתוריים דוחים אותו אצל הדיבורית אלא זה נפרע מן האפוחית שלו ואף על פי שהיא עזיית: **בתנאי'** מי שחציו עבד וחציו בן חורין עבד את רבו רס אחזי ואת עצמו רס זה אכריי ב"ה אמרו להם בית שמאי תקנתא את רבו את עצמו לא תקנתא לישא שפחה אינו יכול

עין משפט ור מוצה

פ א מ"י פ"ז מהל' חובל ומזיק הלכ' יא סמג עשין פז כט"ע י"ד ס"י רסו ספיק' סח: **פ ב** ב מ"י שס סמג עשין טו כט"ע ח"מ [סימן פו ספיק' ה וסימן קד ספיק' א] וסימן שפי ספיק' ב:

צ ג ד מ"י פ"ח מהל' מלוה ולוה הלכה ג [ד'] סמג עשין פז כט"ע ח"מ

ס"י רסו ספיק' א:

צ א ה מ"י פ"ז מהל' עבדים הלכה ז

כט"ע י"ד ס"י רסו ספיק' סג:

פסקי ר"ד

אין העבד חייב כלום אלא מפני תקון העולם כופין את רבו ועושה אותו ב"ח וכותב לו שטר על דמיו רשב"ג אומר אינו כותב אלא משחררו: מי שחררו רב אומר רבו ראשון. פי' ראובן לזח משמעו ועשה לו עבדו אפוחית ואח"כ שחררו שורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו שני כדברא דאמר רבא הקדש חמץ ושחררו מקפיעין עצמן מדי שיעבדו. פי' אע"פ שעשה עבדו אפוחית להלוותו ועשה לו והוא משועבד לו בחבירו אתי שחרורו ומפקיעו וחיייל עילויה ואין המלוה יכול לעכב שחרורו וכן אם עשה שורו אפוחית ואח"כ הקדישו למוכה וכן אם עשה חמצו של בכרי אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו שני ועושה אותו ב"ח שמא ימצאו בשוק ויאמר לו עבדי אתה ומוציא לעז על בניו שהן עבדים וכותב לו העבד שטר על דמיו רשב"ג אומר אינו כותב העבד אלא המשוחרר כותב: במאי קמיפליגי במזיק שעבדו של חבירו מר סבר חייב ומר סבר פטור. פי' ובגון דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזה דאי לאו הכי לא הויק מוכר משאר נכסי כדאמרן לקמן: איתמר העושה שדהו אפוחית ושטפה נהר אמי שפיר נאה (אמר) פי' כתיבו היה אומר לו יוחנן אינו גובה משאר נכסים אברה דשמואל אומר גובה משאר נכסים אומר רב נתמן משום דאמי שפיר נאה אומר שמעתתא דלא שפירן תתרגם שמעתיההי כגון דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזה תניא אמר אינו גובה משאר נכסים. תניא אידך העושה שדהו אפוחית לבעל חובו ולכתובת אשתו גובים משאר נכסים רשב"ג אומר בעל חובו גובה משאר נכסים כתובת אשתו אינה גובה משאר נכסים שאין דרכה של אשה לחור על בתי דיני. פי' אם רצה הלוי מוכר את האפוחית והן גובים משאר נכסים (ואי קשיא כיון דאם שטפה נהר הוא גובה משאר נכסים וגם הלוי יכול למכרה וזוהו גובה משאר נכסים היכי שאומר לו מקום הנתיח לך לביבת ממנא א"כ מה תועלת חיי בן) שהלוקח יכול לומר לו הנתיח לך מקום לביבת ממנא א"כ מה תועלת לך באפוחית יותר